

Hörtsän sukua Yhdysvalloissa

Karjalan Sivistysseuran naisjaoston työiltoihin saapuu silloin tällöin hiljainen ja vaatimaton heimosisar, Katri Sario, o.s. Gertzin. Hän on syntynyt 24. 12 1894 Aunuksen Karjalassa, Repolan pitäjässä, Tšolkan kylässä, nimikukulussa Hörtsän talossa. Kautta aikojen Hörtsät harrastivat kalastusta, metsästystä, karujen korpien, peltojen ja niittyjen viljelyä ja kaupankäyntiä. Isä Markus Hörtsä-Gertzin oli syntynyt v. 1860 ja tuli tunnetuksi kahden puolen valtakunnan rajaa. Hänen karjalaumaansa kuului peräti 15 lehmää ja 2—3 hevosta. Nämä luvut olivat silloisissa tsaarinaikaisissa oloissa hirmu suuria. Harvinaisena kunniana lienee pidettävä sitä, että tämä syrjäkylän mies oli valittu edustajaksi Povensan maakuntaneuvostoon, Zemstvoon, pitäjänsä edustajaksi. Hän koki pitäjänsä vapautumisen, Suomeen liittymisen ja Tarton rauhansopimuksen jälkeen Venäjälle luovuttamisen. Rajan sulkeutuessa hän oli Lieksassa. Hän palasi kuitenkin salaa kotikyläänsä ja kuoli sinne v. 1924. Kertojamme Katri Hörtsä solmi v. 1913 avioliiton asioitsija Walde Sarion kanssa. Mies oli kotoisin Suistamolta. Perhe asui aluksi Lieksassa, jossa syntyivät lapset Toivo v. 1914 ja Leo v. 1916. Sieltä muutettiin v. 1918 Viipuriin, jossa syntyi v. 1920 Hilikka-tytär. Walde Sario tuli tunnetuksi Viipurin Saha Oy:n osakkaana, toimitusjohtajana ja Liettuan konsulina. Perhe muutti v. 1935 Helsinkiin, jossa Walde Sario kuoli v. 1952.

Hilkasta tuli filosofian maisteri, Toivosta lentäjä, joka luutnanttina lensi viimeisen lentonsa talvisodassa 2. 12. 1939. Mutta Leosta vasta rupesi kuulumaan kummia.

Nyt kun Repolan Hörtsän jälkeläinen, maailmankuulu tiedemies, matemaatikko, Kalifornian valtionyliopiston professori Leo Sario täyttää 50 vuotta 18. 5. 1966 Los Angelesissa, on syytä tutustua hänen elämänpolkuunsa tarkemmin. Hyvän lähdeaineiston tähän antavat pääkaupungin lehdet vuodelta 1954, jolloin nuori tiedemies siirtyi rapakon taakse, Suomen Kuvalehden viimevuotiset värikkäät selostukset Leo Sarion panoksesta Suomen Akatemian syntyyn sekä Arvo Puukarin tekemä kuvaus Los Angelesissa, helmikuussa 1965.

Prof. Leo Sario.

Heimoveljemme siirtyessä Yhdysvaltoihin eräs pääkaupunkilaislehti esitteli häntä 12. 10. 54 karusti ja luettelomaisesti seuraavasti:

KALIFORNIAN YLIOPISTOON SUOMALAINEN PROFESSORI

Suomalainen matemaatikko, fil.tri Leo Reino Sario on nimitetty Kalifornian valtionyliopiston vakinaiseksi matematiikan professorik-

si. Hän on syntynyt Lieksassa v. 1916, tullut ylioppilaaksi Viipurin klassillisesta lyseosta v. 1933, saanut filosofian maisterin arvon v. 1941 ja filosofian tohtorin arvon v. 1948.

Prof. Sario toimi sodan loppuvuosina ilmapvoimien esikunnan matemaatikkona ja Teknillisen korkeakoulun assistenttina sekä sittemmin Helsingin yliopiston matematiikan perusopetuksen opettajana ja Suomen Akatemian matematiikan assistenttina. Vv. 1947—48 hän suoritti tutkimustyötä Zürichin yliopistossa ja vv. 1949—50 Pariisin yliopistossa. Keväällä 1950 hän otti vastaan Harvardin yliopiston kutsun ja siirtyi Yhdysvaltoihin. Syksyllä v. 1950 hänet kutsuttiin Princetonin Institute for Advanced Studyn vierailevaksi jäseneksi kahden vuoden ajaksi, minkä jälkeen hän vt. professorina luennoi kesän 1952 Stanfordin yliopistossa ja palasi saman vuoden syksyllä Harvardiin. Kevätlukukauden v. 1954 hän luennoi Massachusetts Institute of Technologyssa, ja jatkoi kesän ajan tutkimustyötään Harvardissa.

Prof. Sario on julkaissut kolmisenkymmentä tutkimusta funktioteorian alalta saksan, ranskan ja englannin kielillä. Hänen tunnetuimmat työnsä ovat Riemannin pintain luokitusteoria sekä hänen kehittämänsä operaattori- ja eskremaalimenetelmät, joilla hänen on onnistunut yhtenäistää ja yleistää funktioteoriaa Riemannin pinoilla. Hän on lisäksi julkaissut toistasataa katsausta alansa kirjallisuuteen *Mathematische Zeitschriftissa* ja *Mathematical Reviewsissa*, joiden avustajaksi hänet kutsuttiin v. 1950. Yhdessä prof. Lars Alhforsin kanssa prof. Sario on muutaman vuoden ajan kirjoittanut kirjaa abstraktisten Riemannin pintain teorias-

Kaksi maailmankuulua tiedemiestä: Einstein ja Sario.

ta. Teos on valmistunut painatuskuntoon ja ilmestyy Princeton University Pressin matemaattisessa sarjassa.

Ennen Yhdysvaltoihin siirtymistään prof. Sario toimi myös vapaiden kulttuuriharrastusten edistämiseksi. Viipurilaisen osakunnan kuraattorina hän esitti syksyllä v. 1944 yliopistolle ehdotuksen ylioppilaiden kulttuuritilaisuuksien ja kulttuurikilpailujen aikaansaamiseksi ja johti näiden tilaisuuksien järjestämistä viiden vuoden ajan. Keväällä v. 1946 hän julkaisi ja jätti tasavallan presidentille ja eduskunnan jäsenille aloitteen »Ehdotus laiksi Suomen Akatemiasta ja valtion apurahoista korkeimman hengenviljelyn edistämiseksi». Kuten muistetaan, eduskunta hyväksyi lain syksyllä v. 1947.

Hyväksytty laki antoi:

12 akateemikon virkaa, vuosittain 100 apuraha varttuneille ja 100 apuraha nuorille tieteen ja taiteen harjoittajille.

Kuluneiden 17 vuoden aikana ovat akateemikot voineet häiriintymättä keskittyä työhönsä. Monumentaalisen sarjana ovat heidän työnsä valmistuneet. Laaja on niiden nuorien joukko, joilla on ollut etu saada henkilökohtaista opetusta maan etevimmiltä tutkijoilta ja taiteilijoilta.

Taistelu Suomen Akatemiasta on ollut koko maamme kulttuurin kannalta katsottuna Leo Sarion mahtavin teko. Karjalaisen korpiraivaajan rohkeudella ja sitkeydellä hän puolusti ajatustaan keskellä aineellista pulaa ja poliittista epävarmuutta. Koska kyseessä oli sekä kulttuurillinen että poliittinen asia, joutui hän keskustelemaan, pehmittämään ja muokkaamaan maamme sekä koko poliittisen että kulttuurilisen kerman. Hän esitti ehdotuksensa eduskunnan jokaiselle jäsenelle. 134 edustajaa allekirjoitti aloitteen, tasavallan presidentti Juhon Kusti Paasikivi otti asian omakseen.

Akatemian vihkiäisjuhlassa 30. 11. 1948 hän lausui:

Meidän kansamme, niinkuin muidenkin pienten kansojen, paikka ei ole suurvaltojen välisillä riitakentillä. Rauhan työssä, sivistyksen kansainvälisellä kilpatantereella, on meidän sijamme. Siinä on meidän voimiemme mukaan oltava mukana, samalla kun ponnistelemme oman kansamme henkiseksi ja aineelliseksi kohttamiseksi.

Kulttuuririntamamme valtaosa, 600 professoria ja heitä vastaavaa taiteilijaa, on kukin kolmen vuoden ajan saanut sivutoimiltaan vapaana omistautua luovalle työlleen.

Jälkikasvu, 1700 nuorta tieteen ja taiteen harjoittajaa, on saanut tilaisuuden apurahan

turvin valmistaa väitöskirjan, ensikonsertin, esikoisteoksen tai esikoisnäyttelyn.

Makaako Leo Sario laakereilla Yhdysvalloissa?

Ei, varmasti ei. Tästä on Arvo Puukari ker-tonut Suomen Kuvalehdessä helmikuussa 1965 näin:

Professori, joka on kasvattanut 17 muuta professoria, on varmaan asiantuntija tieteen edistämisen alalla. Tähän on Leo Sario pystynyt ja kun mies on vielä parhaassa luomisvoimassaan, on perin mahdollista, että hän aikanaan saavuttaa professorikoulutuksen maailmanennätyksen. Suurin osa Sarion oppilaista on professoreja Amerikan yliopistoissa, mutta heitä on myös Lontoossa, Tokiossa ja Intiassakin. Parhaillaan hänellä on tekeillä kuusi väitöskirjaa matematiikan aloilta, joten professorituo-tanto jatkuu. Painoon on juuri menossa »Value Distribution Theory», jonka hän on kirjoittanut erään japanilaisen tiedemiehen ja tämän kolmen assistentin kanssa. Painokuntoon on valmistumassa »Principal Functions» amerikkalaisen virkaveljen ja entisen oppilaan kanssa.

Tällaiseen työmäärään pystyy vain mies, joka on huippukunnossa, ja sitä Leo Sario on. Pari kuukautta sitten hän huvikseen laski, montako kertaa pystyy hyppäämään narua. Siitä kertyi keskeytymättä 1.600 kertaa. Hän on vuoteessa klo 20 ja herää klo 4 aamulla päivän urakkaan. Hän on itse suunnitellut oman kau-

niin kotinsa. Olohuoneen muuriin on upotettu Waino Aaltosen suuri työ, joka on henkilökohtaisesti omistettu Leo Sariolle.

Leo Sario on »maailmankansalainen». Meille karjalaisille on mieluisaa, että hän on Hörtsän sukua, juurevaa aunukselais-rajakarjalaista tekoa, syntynyt Lieksassa ja tullut ylioppilaaksi Viipurissa. Me kovia kokeneet karjalaiset tunnemme hänessä heimoveljemme ja toivotamme hänelle onnea ja menestystä lähestyvän 50-vuotispäivän johdosta. Uskomme, että Suomen Akatemian asia on hänelle edelleen rakkas ja että hänen mieltään kuullaan sitä uudelleenorganisoitaessa tai organisiatiota parannettaessa.

— Vielä palanen äidin, Katri Sarion kertoma. Leo solmi avioliiton Kaija Kairiman kanssa.

Heidän lapsistaan Leena on naimisissa amerikkalaisen kanssa. Markku meni naimisiin viime elokuussa amerikattaren kanssa ja lukee metsätiedettä. Liisan puoliso on hollantilainen. Hänellä on Kim-niminen vauva, joka syntyi vuoden 1965 lopulla.

Monasti päivässä äitivanhus herkistyy lastensa ja lastenlastensa kuvagallerian edessä ja parastaan hän ajattelee ja toivoo heille...

Mainittakoon, että Karjalan Sivistysseuran naisjaoston kuuluu toinenkin Hörtsä. Hän on Sanni Turja.

BRIHA

EOL UNKARIIN

Eteläsuomalaisen Osakunnan Laulajille on esitetty kutsu saapua Unkarissa Debrecenin kaupungissa pidettäviin Bela Bartok-festivaaleihin ensi kesänä 14.—21. 8. Kutsun esitti Debrecenin kaupungin valtuuttamana Helsingin yliopiston unkarin kielen lehtori Istvan Nyirkos. Juhliin osallistuu kuoroja noin kymmenestä länsimaasta itäeurooppalaisten valiokuororujen lisäksi. Juhlien ohjelmassa on omat päivänsä vanhalle, uudelle ja kansalliselle kuoromusiikille, oratorioille ja messuille. Festivaalien viimeisenä päivänä antavat kaikki juhliin osallistuvat kuorot yhteiskonsertin, jossa esitetään Kodalyn Psalmus Hungaricus.

EOL on tunnettu varsin modernin a cappella-musiikin tutkijajana ja se konsertoi viime syksynä erittäin menestyksellisesti Tallinnassa. Kuoro osallistui 15. 12. myös Suomen edustajana BBC:n järjestämiin kansainvälisiin kuorolaulukilpailuihin.

**Menettekö merta
edemmäksi kalaan?**

NYT LOMASUUNTANA SUOMI